

T.C. HAZİNE ve MALİYE BAKANLIĞI
MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI

BANKALAR
SEKTÖR ARAŞTIRMA RAPORU

İçindekiler

A. GENEL BİLGİ	4
1. Banka Kavramı	4
2. Bankaların Temel Fonksiyonları	4
a) Finansal Aracılık Fonksiyonu:	4
b) Dış Ticareti Fonlama ve İhracatı Teşvik Fonksiyonu:	4
c) Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama Fonksiyonu:	4
d) Gelir ve Servet Dağılımını Etkileme Fonksiyonu:	5
e) Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu:	5
f) Para ve Maliye Politikalarının Yürütülmesine Yardımcı Olma Fonksiyonu:	5
3. Türkiye’de Temel Bankacılık Faaliyetleri	5
4. Bankaların Kuruluş Şartları Ve Faaliyet Süreci	6
a) Kuruluş İzni	7
b) Faaliyet İzni	8
B. TÜRKİYE’DE BANKA SINIFLANDIRMASI	9
1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar	9
2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar	10
a) Merkez Bankaları	10
b) Mevduat Bankaları	10
c) Kalkınma ve Yatırım Bankaları	10
d) Katılım Bankaları	11
3. Kapsam ve Ölçeklerine Göre Bankalar	12
C. BANKACILIK İŞLEMLERİ	13
1. Kaynak Sağlama İşlemleri	13
a) Mevduat Sağlama	13
b) Döviz İşlemleri	13
c) Repo İşlemleri	14
2. Kredi Verme İşlemleri	14
3. Hizmet İşlemleri	14
a) Çek İşlemleri	14
b) Havale İşlemleri	15
c) Kiralık Kasalar	15
d) Elektronik Bankacılık	15
d.1) Elektronik Fon Transferi (EFT)	15
d.2) Virman	16
d.3) Döviz Transferleri	16

d.4) Otomatik Para Ödeme Makineleri (ATM).....	16
d.5) Ev ve Büro Bankacılığı.....	17
D. BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI VE TERÖRİZMİN FİNANSMANI RİSKLERİ	17
1. Suç Gelirlerinin Aklanması Riski.....	17
2. Terörizmin Finansmanı Riski.....	21
E. 5549 SAYILI KANUN VE İLGİLİ MEVZUAT KAPSAMINDA BANKALARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	23
F. BANKALARIN FATF TAVSİYELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
G. BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜK DENETİM İSTATİSTİKLERİ	29
H. TESPİT VE ÖNERİLER.....	30

A. GENEL BİLGİ

1. Banka Kavramı

İtalyanca'dan Türkçe'ye geçen ve o dilde “masa”, “sıra”, “tezgâh” anlamlarına gelen “banco” kelimesinden türeyen “banka” sözcüğü; tüm dünya dillerinde olduğu gibi Türkçe'de de “fon sağlayan kuruluşları” ifade etmektedir.

Genel anlamda banka, gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını toparlayarak, bunları, gelir sağlayıcı işlere kredi yoluyla kanalize eden, ödemelerde aracılık yapan, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören işletmelerdir. Bir başka tanıma göre banka; para ve kredi konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel ve kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu olarak seçen bir ekonomik birimdir.

2. Bankaların Temel Fonksiyonları

Bankalar birer ticari işletme olarak kar amacıyla faaliyetlerini sürdürürken, ekonomik sistemin bir parçası olarak üstlendikleri pek çok işlev bulunmaktadır. Finansal aracılık yapma, likidite sağlama, kredi talep edenleri değerlendirme ve izleme, gelir ve servet dağılımını etkileme, para politikalarının etkinliğini artırma ve ulusal ve uluslararası ticareti geliştirme bankaların ekonomik sistem içindeki en önemli işlevlerindendir.

Bankaların temel olarak fonksiyonlarını şu başlıklar altında toplayabiliriz:

a) Finansal Aracılık Fonksiyonu:

Bankalar, bireylerden ve firmalardan topladığı fonları, belli bir faiz karşılığında yine bireylere, firmalara ve devlete vererek tekrar ekonomiye kazandırır ve bu suretle fon arz edenlerle fon talep edenler arasında aracılık fonksiyonunu yerine getirmektedirler.

b) Dış Ticareti Fonlama ve İhracatı Teşvik Fonksiyonu:

Bir ülkenin dış ticaretinin gelişmesi, o ülkenin ihracatının artmasıyla mümkündür. İhracatın gelişmesi ise, ülkenin takip ettiği dış ticaret politikasına ve ihracat işlemlerinin hızlı, güvenli ve daha kolay yürütülmesini sağlayacak ve ihracatı finanse edecek bir sistemin bulunmasına bağlıdır. Ülkede bulunan bankacılık sistemi de bu ihtiyaca cevap verir. Belge karşılığı ödeme, peşin ödeme, alıcı firma prefinansmanı, banka teminatı, akreditif, forfaiting ve factoring gibi bankacılık hizmetleri, dış ticareti finanse eder ve firmaların ithalat-ihracat işlemlerinin daha kolay, hızlı ve güvenilir bir şekilde yürütülmesini sağlar ve böylece de ihracatı teşvik eder.

c) Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama Fonksiyonu:

Bankalar, topladıkları kaynakları, ekonominin ve toplumun ihtiyaç duyduğu öncelikli alanlara aktararak, kaynakların yeniden tahsisine aracılık ederken, mevcut atıl fonları da yeniden ekonomiye sokarak, hem tasarruf sahiplerinin hem de kredi talep edenlerin maksimum fayda sağlamasına yardımcı olmaktadır.

d) Gelir ve Servet Dağılımını Etkileme Fonksiyonu:

Bankalar; izlemiş oldukları kredi politikalarıyla gelir ve servet dağılımı üzerinde etkili olabilmektedir. Öncelikli sektörlerle ve bölgelere düşük faizli kredi vermek suretiyle ortaya çıkan istihdam olanakları sonucunda, alt gelir grubunda yer alanların gelirleri nisbi olarak artacak ve bu da daha adil bir gelir dağılımına sebep olmaktadır.

e) Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu:

Bankalar, kaydi para yaratmak suretiyle ekonomideki para arzının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Yaratılan kaydi paranın ne kadar yüksek olması, ekonomide kayıt dışılığın da o derece azalmasına sebep olmaktadır. Kaydi para yaratmanın temel belirleyicisi kanuni karşılıklar oranıdır. Bu oran ne kadar düşükse, bankaların yaratmış olduğu kaydi para miktarı da o derece yüksek olacaktır.

f) Para ve Maliye Politikalarının Yürütülmesine Yardımcı Olma Fonksiyonu:

Hükümetler, ekonomide fiyat istikrarını sağlamak amacıyla değişik politikalar uygulamaktadır. Merkez Bankası tarafından farklı araçlar kullanılarak uygulanan bu politikaların amacına ulaşmasında, bankalar önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle kanuni karşılıklar oranı, reeskont oranı, açık piyasa işlemleri, disponsibilite, mevduat faiz oranı, selektif kredi politikası... gibi para politikası araçları, bankaların izleyeceği politikaları etkilemekte ve dolayısıyla ekonomideki para arzının miktarı bankalar aracılığıyla genişletilmekte veya daraltılmaktadır. Bu suretle para ve maliye politikaları bankalar aracılığıyla kolaylıkla amacına uygun bir şekilde yerine getirilmektedir.

3. Türkiye’de Temel Bankacılık Faaliyetleri

Türkiye’de tüm bankaların genel hizmet alan ve ürünleri 01.11.2005 tarihli ve 25983 (Mük.) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre belirlenmektedir. Bu Kanunun 4 ncü maddesine göre, bankalar diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler:

- Mevduat kabulü
- Katılım fonu kabulü
- Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri

- Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri
- Saklama hizmetleri
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri
- Yatırım danışmanlığı işlemleri
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı
- Faktöring ve forfaiting işlemleri
- Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık
- Finansal kiralama işlemleri
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri
- Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.

Mevduat bankaları, *katılım fonu kabulü ve finansal kiralama işlemleri*; katılım bankaları *mevduat kabulü*; kalkınma ve yatırım bankaları ise *mevduat kabulü ve katılım fonu kabulü* faaliyetleri gerçekleştiremezler.

4. Bankaların Kuruluş Şartları Ve Faaliyet Süreci

a) Kuruluş İzni

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 6 ncı maddesine gereğince, Türkiye'de bir bankanın kurulabilmesi veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'de şube açabilmesi için; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) üyelerinin **en az 5 üyesinin** aynı yöndeki oyuyla verecekleri kararla izin alınması gerekmektedir.

Söz konusu izne ilişkin karar, başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması halinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren **3 ay** içinde ilgiliye bildirilir. Eksikliklerin **6 ay** içinde giderilmemesi halinde ise başvuru geçersiz hale gelir.

Yurt dışında kurulu bankalar ise, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla, Kurulun izni ile Türkiye'de temsilcilik açabilirler.

Bir bankanın kuruluş izninin hangi hallerde iptal edileceği 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 11 nci maddesinde tek tek sayılmıştır. Belirtilen durumlardan herhangi birinin gerçekleşmesi halinde, BDDK'nın en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla bankanın kuruluş izni iptal edilir.

Türkiye'de kurulacak bir bankanın 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 7 nci maddesi kapsamında aşağıdaki şartları taşıması gereklidir:

- Anonim şirket şeklinde kurulması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması,
- Kurucularının belirtilen şartlara haiz olması,
- Yönetim kurulu üyelerinin Bankacılık Kanununun kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen niteliklere ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeye haiz olması,
- Öngörülen faaliyet konularının plânlanan malî, yönetim ve organizasyon yapısı ile uyumlu olması,
- Nakden ve her türlü muvazaadan âri olarak ödenmiş sermayesinin en az **30 milyon TL** olması,
- Ana sözleşmesinin Bankacılık Kanunu hükümlerine uygun olması,
- Kurumun etkin denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olması,
- Konsolide denetimini engelleyici nitelikte herhangi bir hususun bulunmaması,
- Öngörülen faaliyet konularına ait iş plânlarını, kuruluşun malî yapısı ile ilgili projeksiyonlarını sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi de dahil olmak üzere ibraz etmesi.

Kalkınma ve yatırım bankaları için öngörülen minimum ödenmiş sermaye miktarı ise **20 milyon TL**'dir.

Türkiye'de banka kurucusu olabilmek için de bir takım niteliklere sahip olmak gereklidir. Banka kurucusu için aranan şartlar 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 8 inci maddesinde belirtilmiştir.

b) Faaliyet İzni

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 10 uncu maddesine göre, Kanunun 6 ncı maddesi çerçevesinde kuruluş veya Türkiye'de şube açma izni alan bankaların, faaliyete geçebilmesi için BDDK'dan ayrıca **faaliyet izni** alması şarttır. Kuruluş izni alan bir bankanın, kuruluş izninin verildiği tarihten itibaren **9 ay** içerisinde BDDK'ya faaliyet izni için başvurması gerekir aksi halde kuruluş izni iptal edilir. BDDK ise faaliyet iznini, başvuru yapıldıktan itibaren en geç **3 ay** içinde vermelidir.

BDDK, düzenlemelerdeki şartları taşımayanlara gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için **6 ayı** geçmemek üzere süre verir. Bu süre içinde yeniden başvuranlar hakkında yapılan inceleme sonucunda durumları uygun bulunmayanlara verilmiş olan kuruluş izni geçersiz olur ve sonuç yazılı olarak bildirilir.

Ayrıca, kuruluş izni almış olan bankaların faaliyete geçebilmesi için 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 10 uncu maddesinde belirtilen şartları sağlaması gereklidir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 12 inci maddesine göre, bir bankanın, faaliyet izninin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olması veya faaliyet izninin alınmasından itibaren **6 ay** içinde faaliyete geçilmemesi ya da **1 yıl içinde kesintisiz 6 ay** süre ile faaliyette bulunulmaması olması hâlinde faaliyet izni iptal edilir.

Türkiye'de şubesi bulunan yurt dışında kurulu bankaların, kurulu bulundukları ülkede herhangi bir nedenle faaliyet izninin kaldırılması, faaliyetlerinin durdurulması, iflas veya tasfiyelerine karar verilmesi veya konkordato ilân etmeleri hâlinde, bunların Türkiye'deki şubelerinin faaliyet izinleri de kaldırılır.

Bununla birlikte, denetlemeler sonucunda bir bankayla ilgili olarak 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 71 inci maddesinde belirtilen hallerinden bir veya birkaçının varlığı durumunda BDDK, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla bankanın faaliyet iznini kaldırmaya yetkilidir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 106 ıncı maddesi gereğince, bir bankanın bu Kanun hükümlerine göre faaliyet izninin kaldırılması hâlinde yönetim ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na intikal eder.

B. TÜRKİYE’DE BANKA SINIFLANDIRMASI

Türkiye için bankaları, sermaye kaynaklarına veya faaliyet alanlarına göre sınıflandırmak mümkündür. Sermaye kaynaklarına göre bankalar; kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalardır. Faaliyet alanlarına göre bankalar ise; merkez bankaları, mevduat bankaları, yatırım ve kalkınma bankaları ve katılım bankalarıdır. Ayrıca bankaları kapsam ve ölçeklerine açısından bölgesel bankalar, tek ve çok şubeli bankalar şeklinde gruplandırmak mümkündür.

Türk bankacılık sisteminin sınıflandırılmasına yönelik kriterlerin belirlenmesinde 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 3 ve 4 ncü maddesinde belirtilen tanımlamalar esas alınmaktadır. Nitekim Bankacılık Kanunu’nun belirtilen maddelerinde Türk bankacılık sektöründe yer alan banka türleri “mevduat, katılım ve kalkınma” bankaları şeklinde ifade edilmektedir. Yasada özel sermayeli- kamu sermayeli ya da yerli sermayeli- yabancı sermayeli tarzında ayrımlar yapılmamakta tamamı faaliyet düzenlemelerine göre sınıflandırılmakta ve lisansları verilmektedir.

1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar ¹

Sermaye yapılarına göre bankaları; kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Sermayesinin % 50’sinden fazlası hükümetlere ya da kamu kuruluşlarına ait olan, yönetim ve denetimi bu kuruluşların temsilcileri ya da hükümetlerin görevlendirdiği kişiler tarafından kontrol edilen bankalar kamu sermayeli banka olarak adlandırılmaktadır. Kamusal sermayeli mevduat bankaları; T.C. Ziraat Bankası A.Ş., T. Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O’dur. Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları ise Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., İller Bankası A.Ş. ve Türk Eximbank’tır. Kamusal sermayeli katılım bankaları ise Ziraat Katılım A.Ş., Vakıf Katılım Bankası A.Ş. ve Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.’dir. Ayrıca TMSF bünyesinde Birleşik Fon Bankası A.Ş. bulunmaktadır.

Özel sermayeli bankalar ise sermayesinde kamu payı bulunmayan, özel kişi ve kuruluşların sahip olduğu bankalardır. Genellikle ticaret, mevduat ya da yatırım bankası şeklinde kurulurlar. Türkiye’de 9 adet özel sermayeli mevduat bankası vardır. Ayrıca, 7 adet özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankası faaliyet göstermektedir. Türkiye’deki özel sermayeli katılım bankaları ise 3 adettir.

Yabancı sermayeli bankalar, sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişi ve kuruluşlara ait olan bankalardır. Merkezleri başka ülkelerde bulunan esas işletmenin dışarıdaki bir Şubesi olabildiği gibi, doğrudan yabancı sermayeyle o ülkede kurulmuş da olabilir. Türkiye’de faaliyet gösteren 21 adet yabancı sermayeli banka mevcuttur. Bunlardan 16’sı Türkiye’de kurulmuş, 5’i ise Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankadır. Türkiye’de yabancı sermayeli 4 adet yatırım ve kalkınma bankası faaliyet göstermektedir. Türkiye’deki yabancı sermayeli katılım bankaları ise 3 adettir.

---

¹ 2021 yılının Şubat ayı itibarıyla mevcut olan banka verilerine yer verilmiştir.

2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar²

Faaliyet alanlarına göre bankalar; merkez bankaları, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankalarıdır.

a) Merkez Bankaları

Bankaların bankası olarak bilinen merkez bankaları bir ekonomide hükümetleri finanse etmek, finansal sistemin gelişmesine katkıda bulunmak, para politikasını uygulamak, ulusal parayı tedavüle sürmek gibi görevleri yerine getirir. Bankanın temel amacı, fiyat istikrarını sağlamak olup ulusal paranın değerini korur, kredi ve para sağlama fonksiyonunu yöneterek piyasa faiz oranlarını belirler. Diğer bir görevi ise bankaların rezervlerini ellerinde tutarak ödemeler sistemini yönetir. Bu sayede en son kredi veren kuruluş olarak bankaları denetleme ve düzenleme yoluyla finansal sistemin istikrarını sağlarlar. Bu görevlerini yerine getirirken bağımsız bir yapıya sahip olmaları önemlidir.

b) Mevduat Bankaları

Mevduat bankaları, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3 ncü maddesine göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki Şubelerini ifade etmektedir. Bu bankalara ticari bankalar da denilmektedir. Temel olarak mevduat bankası; mevduat toplayan, kredi veren, para ve kredi politikalarının uygulanmasına yardımcı olan, aracılık yapan, sanayi kuruluşlarına destek olan, iştiraklerde bulunan, kişilerin menkul kıymetlerini koruyan, borsa faaliyetlerine fiilen katılan, kalkınmaya destek veren, yönlendiren, sanayi ve ticaret işletmelerine kısa vadeli işletme kredisi açarak para piyasasında görev alan kuruluşlardır. Kurulan ilk bankalar ticari bankalardır. Mevduat bankaları para, kredi ve sermaye piyasalarında; küçük birikimlerin sermayeye dönüştürülmesinde olduğu kadar ülkedeki ticari hayatın ve sanayinin gelişmesinde de önemli rollere sahiptir. Dünyada ve ülkemizde kullandırılan krediler, şube sayısı, aktif büyüklüğü gibi kriterlere bakıldığında, bankacılıkta büyük payın mevduat bankalarına ait olduğu ve ticari yaşama etkin olarak katıldıkları görülmektedir.

Türkiye'de 34 adet mevduat bankası faaliyet göstermektedir.

c) Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma ve yatırım bankası, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3 ncü maddesine göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki Şubelerini ifade etmektedir. Kalkınma bankacılığı yatırım bankacılığına benzetmekle birlikte bazı noktalarda ayrılmaktadır. Kalkınma

---

² 2021 yılının Şubat ayı itibarıyla mevcut olan banka verilerine yer verilmiştir.

bankaları geliřmekte olan ÷lkelerde yatırımları teřvik etmek amacıyla kurulurken, yatırım bankaları güçlü sermaye piyasalarına sahip geliřmiř ÷lkelerde faaliyet göstermektedir.

Kalkınma bankaları, birikimleri özendirmek ve fon saęlamak, yatırım giriřimlerine her türlü teknik yardımda bulunmak, sanayi yatırımlarını ve iřletmelerini finanse etmek, yatırımcı ve iřletmecı giriřimleri kurulmasına önc÷lük etmek ve sermayelerine iřtirak etmek, kaynakları uzun süreli kalkınma planı, yıllık programların hedeflerine ve toplum yararına uygun yatırımlara yöneltmek ve bölgeler arası geliřmiřlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuř olan bankalardır. Kalkınma bankaları temel amaç olarak; marjinal tasarruf ve yatırımın düşük olması nedeniyle tasarrufları ve yatırımları mutlak olarak ayırmaya yönelik politikayı benimsemiřlerdir. ÷lkemizde ilk olarak kurulan kalkınma bankası, 1975 yılında öncelikle yurtdıřında çalışan iřçilerin ve halkın birikimlerini deęerlendirmek amacıyla kurulan Türkiye Kalkınma Bankası'dır.

Yatırım bankaları menkul deęer ihraç etmek yoluyla uzun vadeli fon saęlamak ihtiyacında olan firmalarla, tasarruflarını menkul deęerlere yatırmak arzusunda olan gerçek ve tüzel kiřiler arasında aracılık yaparak, tasarrufların, firmaların çıkarmıř olduęu tahvil ve hisse senetlerine kanalize olmasına katkıda bulunan kurumlardır. Yatırım bankacılıęının oluřabilmesi için, ÷lkede geliřmiř bir sermaye piyasasının var olması şarttır. Yatırım bankaları, mevduat bankaları dışında farklı statüye sahip bankalar řeklinde kurulmaktadır. Türkiye'nin ilk yatırım bankası 1950 yılında kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'dır.

Türkiye'de 14 adet kalkınma ve yatırım bankası faaliyet göstermektedir.

d) Katılım Bankaları

Katılım bankası, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3 nc÷ maddesine göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki řubelerini ifade etmektedir. Katılım bankaları, mali sektörde faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık hizmetleri sunan bankalardır. Tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman prensipleri dahilinde ticaret ve sanayide deęerlendirerek, oluřan kâr veya zararı tasarruf sahipleriyle paylařan söz konusu bankaların isimlerindeki "katılım" sözcüęü, yapılan bankacılık türünün kar ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık olduęunu ifade etmektedir. TL, USD ve EURO bazında vadeli hesaplarda toplanan fonlar, kurumsal finansman desteęi, bireysel finansman desteęi, finansal kiralama ve kâr/zarar ortaklıęı yöntemleriyle deęerlendirilmektedir. Ticaretin ve sanayinin ihtiyaç duyduęu hammadde, emtia, gayrimenkul, makine ve teçhizatın temini, katılım bankacılıęı prensiplerine uygun olarak, mal alım satımının finansmanı yoluyla saęlanmaktadır. Ayrıca halkın ihtiyaç duyabileceęi dięer bankacılık hizmetleri de sunulmaktadır. Türk bankacılık sisteminde alternatif deęil sistemi tamamlayıcı nitelikte olan katılım bankaları, fonksiyonel olarak mevduat bankalarına benzetmekle birlikte fon toplama ve kullandırma yöntemlerinde farklılık bulunmaktadır.

Katılım bankaları tüketicilere alternatif finansal araçlar doğrultusunda hizmet vererek bankacılık sektörü dahilinde reel ekonomiyi finanse etmeyi hedeflemektedir. Türkiye’de 6 adet katılım bankası faaliyet göstermektedir.

3. Kapsam ve Ölçeklerine Göre Bankalar

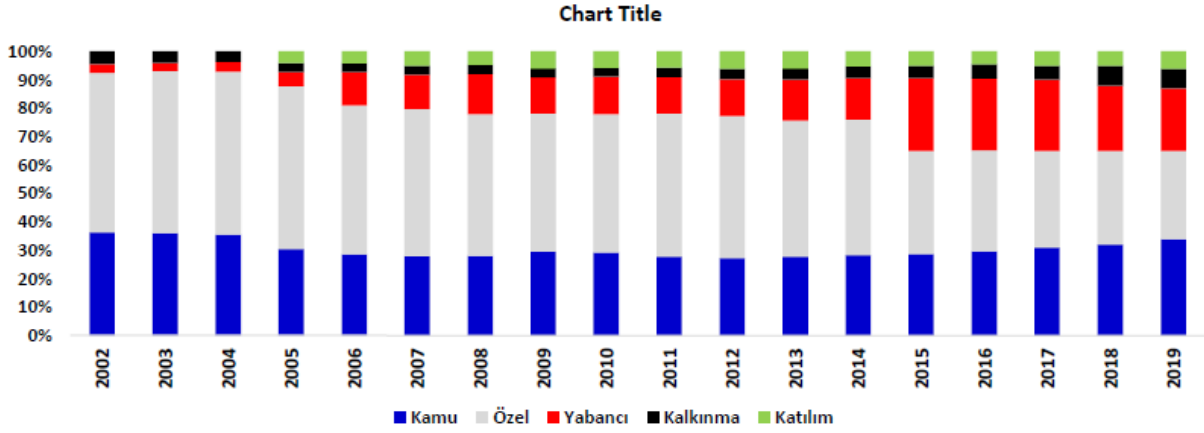
Kapsam ve ölçeklerine göre bankaları, bölgesel bankalar ile tek ve çok şubeli bankalar şeklinde gruplandırmak mümkündür. Bu çerçevede faaliyet gösteren bankalara örnek vermek gerekirse kalkınma amaçlı kurulan İller Bankası A.Ş. Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinde kurulmuş bölgesel düzeyde faaliyet göstermektedir. Bazı yabancı bankalar ise sadece Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde birer şube açmak ya da merkez kurmak şeklinde faaliyettedir. Bununla birlikte, küresel düzeyde şubeler açan ve dünyanın her ülkesinde faaliyet gösteren T.C. Ziraat Bankası A.Ş., T. Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O gibi kamu bankalarının uluslararası çapta faaliyet gösterdiğini söylemek mümkündür.

Türkiye’de bankacılık sektörüne ilişkin bazı istatistikî verilere aşağıda yer verilmiştir.

Sektör Payları (yüzde)

	2015	2016	2017	2018	2019
		Aktif			
Kamu sermayeli	29	30	31	32	34
Özel sermayeli	36	35	35	33	31
Yabancı sermayeli	26	25	24	23	22
Kalkınma bankaları	5	5	5	7	7
Katılım bankaları	5	5	5	5	6
		Kredi			
Kamu sermayeli	29	30	32	35	37
Özel sermayeli	36	35	34	31	29
Yabancı sermayeli	25	24	23	22	21
Kalkınma bankaları	5	6	6	8	8
Katılım bankaları	5	4	5	5	5
		Mevduat			
Kamu sermayeli	31	31	33	34	36
Özel sermayeli	37	38	37	35	33
Yabancı sermayeli	26	25	24	24	23
Katılım bankaları	6	6	6	7	8

Sektör Payları (aktifler, yüzde)

C. BANKACILIK İŞLEMLERİ

Bankaların faaliyeti esas itibariyle kaynak (fon) sağlama, kredi verme ve hizmet işlemleri olarak üç grupta toplanabilir.

1. Kaynak Sağlama İşlemleri

Bankalar öz kaynaklarından ve yabancı kaynaklardan elde ettikleri fonları kredi şeklinde kullandıran işletmelerdir. Bankalar öz kaynakları dışında topladıkları her türlü mevduat, repo işlemleri ve menkul kıymet alım satım işlemlerinden kaynak sağlayabilmektedir.

a) Mevduat Sağlama

Gerçek veya tüzel kişilerin hazır satın alma gücünü kullanmayarak istenildiğinde veya belli bir vade sonunda çekilmek üzere bir faiz karşılığı veya faizsiz bankalara yatırdıkları Türk Lirası veya Yabancı paraya mevduat denir. Mevduatlar vadeleri yönünden; vadeli, vadesiz, ihbarlı mevduat olarak 3'e ayrılmaktadır. Niteliklerine göre mevduatlar ise; Tasarruf mevduatı, Resmi Kuruluşlar Mevduatı, Ticari Kuruluşlar Mevduatı, Bankalar arası Mevduat, Diğer Kuruluşlar Mevduatı olarak sınıflandırılabilir.

b) Döviz İşlemleri

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 1567 sayılı Kanun'a ilişkin 32 sayılı Kararda; "döviz (kambiyo)", efektif dâhil yabancı parayla ödemeyi sağlayan her nev'i hesap, belge ve vasıtaları şeklinde tanımlanmıştır. Yabancı paraların TL karşısındaki değeri, Merkez Bankası'nca belirlenir. Döviz alım satımları, işlem tarihindeki kurlar üzerinden yapılır. Merkez Bankası'nca belirlenen konvertibl dövizler üzerinden bankalar, özel finans kurumları, yetkili müesseseler ve kıymetli maden aracı kuruluşlarınca, yabancı sermaye mevzuatına göre yurda getirilecek dövizleri alışı ise, bankalarca yapılır. Konvertibl olmayan dövizlerin alış ve satışında

uyulacak esaslar, Merkez Bankası'nca belirlenir ve ilan edilir. Bankalar ve kıymetli maden aracı kuruluşlar, vadeli döviz alımı satımı yapabilirler. Merkez Bankası, vadeli döviz alım satımına ilişkin düzenlemeleri yapmaya yetkilidir.

c) Repo İşlemleri

Menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım satım işlemleri repo olarak adlandırılmaktadır. Bankalar için kısa süreli borçlanma kaynağı olan repo bir finansal aracın diğer bir finansal araçla karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırmada genellikle hazine bonoları kullanılır. Repo işleminde bankaya para girmekte karşılığında menkul kıymet çıkmaktadır ya da tam tersi bir işlem söz konusudur.

2. Kredi Verme İşlemleri

Bankaların, öz varlıklarının yansıra, topladıkları vadeli veya vadesiz Türk Lirası ya da döviz mevduat ile banka dışından temin ettikleri fonları, yasal sınırlar çerçevesinde, ihtiyaç sahiplerine belirli bir süre sonra geri alınması kaydıyla borç olarak verilmesi ya da borç anlamında olmamakla birlikte, sözleşme yapan taraflardan birinin taahhüdünün veya bu taahhütten doğacak borçlarının garanti edilmesi işlemine kredi denir.

Bankalar; kurumsal, bireysel ve kredi kartları gibi çeşitli türlerde kredi kullandırmaktadır. Bu krediler kullandırılırken bazı kanuni sınırlamalar bulunduğu gibi, bankacılıkta genel kredi kullandırma politika ve kuralları bulunmaktadır. Her bankanın kendisine has kredilendirme politikası ve kuralları bulunmaktadır.

3. Hizmet İşlemleri

Bankaların fon sağlama ve kullandırma gibi temel işlevlerinin yanı sıra, günümüzde giderek daha fazla önem kazanan banka sistemlerinin en önemli işlemi olarak hizmet işlemleri karşımıza çıkmaktadır. Bankalar müşterilerine sunduğu bu hizmetler karşılığında gelir elde ederken rekabet gücünü de artırabilmektedir. Bankacılıkta özellikle bilgisayar teknolojisinin yaygın olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte ürün çeşitleri artmış ve bu çeşitlilik en ucuz kaynak olarak kabul edilen vadesiz mevduattaki artışı da beraberinde getirmiştir. Bankalar müşterilerine para gönderiminde, para tahsil ve ödemelerinde, çek işlemlerinde ve kasa kiralama işlemlerinde hizmetler sunmaktadır.

a) Çek İşlemleri

Çek, bankada parası olan bir kimsenin bu paranın tamamının veya bir bölümünün banka tarafından lehtar veya hamile ödenmesini emreden şekli ve kapsamı kanunda belirtilmiş olan kıymetli bir evraktır. Çek ile ödemelerin geliştiği ülkelerde, kaydi para, nakit para yerine geçtiği için, bankaların kasalarında bulundurmamak durumunda kaldıkları para miktarı azalır. Ayrıca, çek kullananlar da paralarına faiz almak suretiyle onu işletme imkânını bulurlar.

b) Havale İşlemleri

Borçlar Kanununa göre, “havale”, bir kişi veya kuruluşun kendi hesabına, başka birine para veya kıymetli evrak veya benzer eşya vermeye üçüncü kişiye izin vermesidir. Ancak, herhangi bir üç kişi arasında havale ilişkisi olabilmekle birlikte, uygulamada havale genellikle PTT ya da bankalar aracılığı ile yapılmaktadır. Bu durumda havale bir kişinin belirli bir parayı, bir banka ya da PTT aracılığıyla başka bir kişi veya kuruluşa ödetmesi işlemidir. Bankacılık yönünden ise havale, bir para nakil işlemidir. Havale her zaman üçlü ilişkiyi gerektiren bir işlemdir. Bu ilişki bedel ilişkisidir.

- Havale yollayıcısı (gönderen veya havale amiri)
- Havale ödeyicisi (banka)
- Havale alıcısı (lehtar)

c) Kiralık Kasalar

Müşteriler sahip oldukları altın, mücevher, hisse senedi, kıymetli belge vb. gibi her türlü değerleri saklamak amacıyla bankalarda bulunan kiralık kasalardan yararlanırlar. Çeşitli büyüklükte yapılan bu kasalar, belli bir bedel karşılığı her yıl peşin alınmak ve bir defaya mahsus anahtar depozito bedeli alınmak kaydıyla sözleşme karşılığı müşterilere kullanırlar.

d) Elektronik Bankacılık

Bankacılık sektörü teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeden en fazla etkilenen sektörlerden birisidir. Elektronik bankacılığın uygulanması bir yandan bankacılıktaki işlemleri hızlandırmakta, diğer yandan da bankaların işlem hacimlerini ve pazar paylarını arttırmalarını sağlamaktadır. Elektronik bankacılık, bankaların geleneksel mevduat alma, kredi verme faaliyetleri için pazarlarını geliştirmesini sağlayabilir ve işletim maliyetlerini azaltabilir.

d.1) Elektronik Fon Transferi (EFT)

EFT sistemi Türk lirası üzerinden yapılan ödeme işlemlerinin bankalar arasında elektronik ortamda gerçekleştirilmesini sağlayan ödeme sistemidir. EFT sistemi katılımcılar arasında Türk Lirası aktarım ve mutabakatının elektronik ortamda, kaydi ve gerçek zamanlı olarak yapılmasını ve bu işlemlere ilişkin gerekli belge ve raporların üretilmesini sağlar. 1992 yılında faaliyete geçen EFT sistemi, 2000 yılında gerçekleştirilen yeniden yapılandırmayla yerini ikinci nesil EFT sistemine bırakmıştır. TCMB, teknik birimleri tarafından geliştirilen üçüncü nesil EFT sistemi de 2013 yılında işleme alınmıştır.

Üçüncü nesil EFT sistemi iki işlevsel bileşene ayrılmıştır. Müşteriler arası TL Aktarım Sistemi bileşeninde, bankaların müşterileri adına gerçekleştirdikleri ödemeler, Bankalar arası TL Aktarım Sistemi bileşeninde ise bankaların birbirleri arasında gerçekleştirdikleri ödemeler ile yurt dışı finansal kuruluşlara sağladıkları muhabirlik hizmetlerine ilişkin bankacılık ödemeleri gerçekleştirilmektedir.

d.2) Virman

Virmanlar, hesaplar arasında gerçekleştirilen para aktarımlarıdır. Aynı banka şubesinde bulunan ve aynı müşteriye ait olan hesaplar arasındaki para aktarımlarına virman denir. Özellikle aynı müşteriye ait:

- Vadesiz ve vadeli hesaplar arasında,
- Borçlu ve alacaklı cari hesaplar arasında,
- Mevduat hesapları ile yatırım hesapları arasında çok sık yapılmaktadır.

Ancak günlük bankacılık dilinde “virman” olarak adlandırılan iki farklı uygulama daha vardır:

Aynı müşterinin bankadaki tüm hesapları arasında yapılan para aktarımları: Bu işlem, özü itibarıyla hesaptan hesaba para aktarmaktan ibaret olmasına karşın özellikle şubeler arası işlemlerde teknik olarak havale niteliğindedir.

Aynı banka şubesinde bulunan farklı kişilere ait hesaplar arasında yapılan para aktarımları: Bu para aktarımları şube içinde basit bir işlemle gerçekleştirilebilmesine karşın hukuksal olarak havaledir. Yatırım bankacılığı, sermaye piyasası işlemleri kapsamında da kullanılan virman; aynı kişinin farklı kurumlardaki portföyleri arasında gerçekleştirilen menkul değerler aktarımlarını ifade etmektedir.

d.3) Döviz Transferleri

Swift (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication), Belçika merkezli olan bu sistem 1973 yılında kurulmuş ve 1977 yılında faaliyete geçmiştir. Sekiz bine yakın üye banka ve finansal kuruma hizmet veren geniş çaplı işlem hacmi bulunan bir organizasyondur. Para gönderilecek banka bilgileri, bu sistemde, ilgili her banka için 8, şube için 11 haneden oluşan bir Swift koduna dönüştürülmüştür. Swift aracılığıyla döviz transferi dışında, akreditif mektupları, çek onayları gibi işlem mesajları da gönderilebilmektedir. Yapılan döviz transferleri, saat 17:00'den önce ya da sonra yapılmış olmasına göre iki ya da üç iş gününde karşı bankadaki hesaba ulaşmaktadır.

Western Union, bankalar arasında elektronik fon transferi sağlayan bir ödeme sistemidir. Western Union ile para transferi yapmak için gönderici ya da alıcının banka hesabı olması gerekmemekte, kişiden kişiye para transferi yapılabilmektedir. Western Union ile bir seferde en fazla 7.500 USD ve dengi EURO kadar para transferi yapılmaktadır.

d.4) Otomatik Para Ödeme Makineleri (ATM)

Elektronik fon transfer işlemleri içinde yer alan ve müşterilerin istedikleri gün ve saatte para çekebilme ve yatırılabilmelerini sağlayan, kendilerine ait hesaplar arasında fon transfer edebilme, düzenli ödemelerini gerçekleştirme, hesap durumlarını kontrol edebilmelerine imkân

veren ATM'ler müşterilerin banka şubelerine zorunlu olarak gitme ihtiyaçlarını ortadan kaldırmaktadır.

d.5) Mobil, İnternet Bankacılığı

Banka müşterilerinin, ev veya işyerlerinde bulunan bilgisayarları ile banka bilgisayarı arasında bağlantısı yapılan elektronik hattı kullanarak bilgi almaları, bankaya talimat vermeleri, hesaplar arası transfer yapmalarına yönelik bir sistemdir. Son yıllarda yaygınlık kazanan mobil, internet bankacılığı uygulamalarından birisi fatura ödemelerinin bankalar kanalıyla yapılmaya başlamasıdır. Bu hizmeti veren bankalara aboneler fatura ödemelerinin elektronik transferi için talimat vermekte veya elektronik bankacılığın hizmetlerinden (ATM, kredi kartı, telefon bankacılığı) yararlanarak bu tür ödemeleri rahatça yapabilmektedir.

D. BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI VE TERÖRİZMİN FİNANSMANI RİSKLERİ

1. Suç Gelirlerinin Aklanması Riski

Ülkeler tarafından bankacılık kanalıyla suçtan elde edilen gelirlerin (kara para) aklanmasının önüne geçilebilmesi amacıyla pek çok tedbir alınmaktadır. Ancak kara paranın temel olarak yatırıldığı yer olan bankalar, suç gelirinin aklanmasında hala önemli bir mekanizma oluşturmaktadır.

Bankacılık sektörü sunduğu hizmetler nedeniyle suç gelirlerinin aklanması bakımından önemli riskler barındırmaktadır. Bankalar aşağıda ana başlıklar halinde sayılan hizmetleri dolayısıyla kara para aklayıcıları açısından cazip hale gelmektedir.

- Nakit transferi
- Banka hesapları
- Yatırım işlemleri
- Kiralık kasa
- Offshore bankacılık
- Özel bankacılık
- On-line Bankacılık
- Kredi işlemleri
- Muhabir bankacılık
- Diğer yöntemler

Nakit transferi: Kara para aklayıcıları, kara paralarını mümkün olduğu kadar resmi otoritelerin gözünden kaçırmak ve gizlemek amacıyla transfer işlemlerine girişmektedirler. Bu işlemlere örnek olarak, kişinin banka nezdindeki hesaplarında anormal bir artışın tespit edilmesi ve bu hesaplara

kısa sürelerde büyük miktarda giriş çıkışların olması; çok sayıda kişinin makul bir açıklama yapmadan ayrı ayrı hesaplardan aynı hesaba para transferleri yapması; birbirine yakın tutarda paranın yine birbirine yakın zamanda ülke dışına çıkması ve girmesi gibi örnekler vermek mümkündür.

Banka hesapları: Bankalar aracılığıyla kara para aklama amacıyla olan aklayıcı, bir hesap açtırmak ve bu hesabı üzerinden işlemler yapmak durumundadır. Bu işlemlere örnek olarak, sahte isme hesap açılması ve bu isme açılan hesaplara yapılan transferlerin bu hesaptan farklı farklı hesaplara transfer edilmesi; birden çok kişi adına hesap açılması ve bu hesaplarda biriken paraların tek bir şahsın hesabına aktarılması; ortakları arasında bağlantı bulunan birçok paravan şirket ismine hesaplar açılması ve bu hesaplardan yapılan transferlerin belli şahısların hesaplarına aktarılması gibi örnekler vermek mümkündür.

Yatırım işlemleri: Kara para aklayıcıların, büyük miktarda menkul kıymetin nakit olarak satın alınması; herhangi bir amaç veya olağanüstü bir durum olmaksızın çok miktarda menkul kıymet alım ve satımının gerçekleştirilmesi; değerli bir dövizin önemli bir neden olmaksızın başka bir değerli dövizle çevrilmesi gibi işlemler aracılığıyla aklama faaliyetine girişebilmesi mümkündür.

Kiralık kasa: Bankacılık vasıtasıyla yapılan kara para aklanılmasında her zaman karmaşık mali süreçler uygulanmamakta, bazen, banka kiralık kasalarının kullanılması gibi yalın yöntemlerin de uygulandığı görülmektedir.

Offshore Bankacılık: Offshore ya da kıyı ötesi bankacılığı, özel bankacılık faaliyetlerinin sunulmasının yanı sıra yapılan bankacılık işlemlerinin gizlilik esasına dayandığı, vergi avantajının bulunduğu, kolay transfer imkânlarının sağlandığı, lisans almanın ve banka kurmanın basit işlemlere tabi tutulduğu, mali gizliliğin esas olduğu bölgelerde kurulu bulunan kurumlar aracılığıyla yapılan bankacılıktır.

Offshore bankaların özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

- Mevduat herhangi bir yasal sorguya tabi değildir.
- Bankacılık işlemleri çoğunlukla vergiden muaftır.
- Faiz oranları serbestçe belirlenmektedir.
- Döviz kurları ile ilgili kısıtlamalar yoktur.
- Banka hakkında likidite ve sermaye yeterliliği konusunda dikkatli bir araştırma ve inceleme yapılmamaktadır.
- Gizlilik esastır. Bilgi almak hemen hemen imkânsızdır.

Offshore bankacılık hizmetleri genellikle offshore şubeleri aracılığıyla yapılmaktadır. Offshore şubeleri, offshore merkezlerde kurulu özerk yasal kuruluşlardır. Offshore merkezlerde dikkat edilmesi gereken husus buralarda kurulu bulunan paravan şubelerdir. Paravan şubelerin düşük işletme giderleri ve az sayıda personeli vardır ve bu şubeler offshore bankacılık faaliyetleri ile

ilgilenmek yerine başka bölgelerden yapılan ya da yürütülen işlemleri kayıt altına alarak kara parayı yasal sisteme entegre etmeye çalışmaktadır. Bu da kara para aklayıcılar için iyi bir fırsat yaratmaktadır.

Şirket kurma konusunda tanınan kolaylıklar da offshore merkezlerde çok sayıda paravan şirketlerin kurulmasına neden olmakta ve bu da kara para aklama konusunda aklayıcılara önemli bir imkân sunmaktadır.

Offshore bankaların, müşterilerine sağladığı aşırı gizlilik ilkesi, kara para aklayıcıları bu merkezlere yönlendiren en önemli nedendir. Çünkü kara para aklayıcı, parasını ve kaynağını gizleme peşindedir. Bu gizlilik ilkesi öylesine katıdır ki Bahamalar, Cayman Adaları, Panama, Lüksemburg, İsviçre gibi bazı offshore merkezlerde gizlilik ilkesini ihlal edenlere cezai yaptırımlar söz konusudur.

Özel bankacılık: Özel bankacılık işlemleri de kara para aklamanın bir yolu olarak görülmektedir. Bir bankanın, bazı kişilere sunduğu ayrıcalıklı banka hizmetlerinin tümü özel bankacılık olarak adlandırılır. Bankalar, müşteri farklılaştırma stratejisi gereği, özel bankacılık işlemlerini sıradan bankacılık işlemlerinden ayırmaktadırlar.

Siyasal yolsuzluklara bulaşmış kimseler ve kara para aklayıcıları, özel bankacılık uygulamasında iki durumu istismar ederek kara para aklayabilmektedirler. Bir kere; özel bankacılık hizmetini sunanlar; müşterileri ürkütmemek için müşterileri ve faaliyetleri hakkında yeterli ve ayrıntılı bilgi toplamaktan özenle kaçınmaktadırlar. Kara para aklayıcısı ve siyasi yolsuzlar, özel bankacılık hizmetini; kendileri, aileleri, yakın arkadaşlarının kirli kazançlarını karmaşık mali süreçlere tabi tutarak aklayan ve böylece ileri derecede koruma sağlayan bir düzenek olarak görmekte, söz konusu bankacılık hizmetini olabildiğince istismar etmektedirler. Özel bankacılık hizmetini sunanlar; müşteri hakkında yeterli ve derin bilgiye sahip olmasalar da, malvarlıklarının korunması ve değerlendirilmesi ile yatırım konularında müşterilerine yardımcı olduklarından, iyi niyetli olarak, gerçek sahibinin ismi gizli tutulan paravan şirket kurabilmekte politik yolsuzluklara bulaşmış kişiler ile kara para aklayıcıları iyi niyetle kurulmuş bulunan söz konusu şirketleri istismar ederek kara para aklama faaliyetlerine girişebilmektedirler. İkinci olarak, özel bankacılık düzeneğinde, profesyonel aracı adına ve müşteri hesabına hesap açılma olanağının bulunması, siyasi yolsuz ve kara para aklayıcısı için bulunmaz bir fırsat oluşturmakta, söz konusu kimseler, bu yolla da kara para aklamaktadır

On-line Bankacılık: İnternet bankacılığı kısaca, günümüzde fiziksel şubelerden yapılan tüm işlemlerin internet üzerinden gerçekleştirilmesi demektir.

On-line bankacılık sistemi, telefon, ATM veya internet aracılığıyla mali hizmetlere ulaşma imkânını sağlamaktadır. İnternet aracılığıyla, ödeme yapma imkânı, elektronik fon transferi (EFT) yapma, hisse senedi, bono, tahvil alma, hesap açma ve kapatma imkânları sunulmaktadır.

İnternet aracılığıyla kara para aklama riski üç açıdan söz konusu olabilmektedir. Bunlar:

- İnternet aracılığıyla yapılan işlemlerin kolaylığı,
- Müşteri ile bankanın karşılıklı olarak birbiriyle muhatap olmaması,
- Elektronik transferlerin hızlılığı.

Kuşkusuz bu özellikler, mali hizmetlerin etkinliğini ve hizmetlerin maliyetini düşürme niteliğine sahip olmasına rağmen, bankanın müşteri kimliğini tanımada ve rutin olarak hesabı ve işlemleri gözlemlenmesinde büyük güçlükler doğurmaktadır.

Bankanın, ilişki kurduğu gerçek kişinin gerçekten o kişi olup olmadığını, tüzel bir kişi ise gerçekte böyle bir kişiliğin mevcut olup olmadığını ve o tüzel kişinin yapacağı işin tipini tespit etmesi gerekmektedir. Ayrıca bankanın, müşterinin kendi nam ve hesabına davranıp davranmadığını belirlemesi için müşteriye imzasını teyit ettirmesi de gerekmektedir. Bununla birlikte, eğer internet bankacılığı vasıtasıyla banka ile yüz yüze temas kurulmadan veya mevcut bir hesap üzerinden bağlantı kurulmadan yeni hesabın açılabilceği kabul edilirse, bankanın üstesinden gelmek zorunda olduğu zorluk daha da artmaktadır. Bundan başka, geleneksel banka hesabından farklı olarak, mevcut bir hesap üzerinden internet aracılığıyla yapılan işlemlerde banka görevlileri ile yüz yüze temas olmadığı için örneğin hesap sahibi dışındaki kişilerin hesap üzerinden işlem yapması gibi durumlarda yapılan olağan dışı veya şüpheli işlem kolaylıkla tespit edilememektedir. Ayrıca, bankalar en ileri yazılım teknolojileri ile donatılsalar bile söz konusu bankaların hesap gözetleyicileri, internet üzerinden yapılan işlemleri etkin bir şekilde gözetleyememektedir.

FATF her yıl yayınladığı kara para aklama tipolojilerinde on-line bankacılık hizmetlerine yer ayırmakta ve ayrı bir önem vermektedir. On-line bankacılığın kara para aklama konusundaki zaafalarını gidermek amacıyla FATF uzmanları tarafından bazı öneriler getirilmektedir. Bu öneriler şunlardır:

- Kimlik tespiti yükümlülüklerinin, özellikle gizli hesapların açılmasını önlemek amacıyla daha sıkı yapılması,
- Mali kurumların müşteri ile iş ilişkilerinin ötesinde müşterilerini gerçekten tanımalarına imkân sağlayacak yeni prosedürler geliştirmesi,
- Standartlar konusunda ülkeler arasında birliğin sağlanması doğrultusunda çalışmalar yapılması,
- On-line işlemlerde şüphenin ortaya çıkmasını ve müşterinin doğrulanmasını sağlayacak yeni bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi,
- Bu tür işlemlerin türlerinin veya işleme konu olabilecek meblağın sınırlandırılması,
- On-line işlemlerin sadece geleneksel yolla açılmış yani müşteri ile mali kurumun yüz yüze gelmesiyle açılmış hesaplarla sınırlandırılması,
- Ülkelerinde lisansı olmayan mali kurumların bu ülkelerde on-line hizmetler sunmasının yasaklanması.

Kredi işlemleri: Kara paranın kaynağının kredi olarak gösterilmesi amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulabilmektedir. Örneğin; kara para aklayıcı, bir offshore ülkesine parasını yatırmakta, sonra paranın sahibi dışarıdaki bu parayı teminat göstererek ülkesindeki bir bankaya kredi müracatında

bulunmaktadır. Aldığı bu kredi ile çeşitli yatırımlar yapmakta ancak daha sonra aldığı bu krediyi geri ödememektedir. Bu durumda kredi alınan banka, yurt dışındaki bankada teminat olarak gösterilen parayı haciz ettirmektedir. Bu aşamada, kara para aklayıcı yaptığı yatırımların kaynağını bankadan alınan kredi olarak gösterebilmektedir. Kısaca kara para kredi olarak aklayıcıya dönmektedir. Bu yöntemle oto finans borç yöntemi denilmektedir.

Bir diğer yöntemde ise, kara para aklayıcı yurt dışında bir bankaya para yatırmak yerine, yurt içine getirilmiş kara paranın kaynağını gizlemek amacıyla gayrimenkulünü ipotek göstererek kredi alma yoluna başvurabilir. Bu durumda, kara para aklayıcı gösterdiği gayrimenkul ipotegi karşısında bankadan aldığı krediyi ödemeyerek gayrimenkulünün haciz ettirilmesine razı olacak ve kara parasının kaynağını bankadan aldığı kredi olarak gösterebilecektir.

Muhabir bankacılık: Muhabir bankacılık, bir bankanın başka bir bankaya, fonların transfer edilmesini, dövizlerin değişimini sağlaması veya diğer mali işlemlerin yapılmasını sağlayan bankacılık faaliyetidir.

Muhabir bankalar, muhatap bankalarına bir ya da birden fazla para biriminde vadeli ve vadesiz mevduat hesabı, uluslararası fon transferi, çeklerin paraya çevrilmesi, muhabir hesaplar aracılığıyla ödeme yapılması ve kambiyo hizmetleri gibi yönetim hizmetleri vermektedir.

Muhabir bankacılığın kara para aklamaya karşı savunmasız olduğuna dair genel bir kanaat bulunmaktadır. Gerçekten de paravan bankalar ile kıyı mali merkezleri ve işbirliğine yanaşmayan bölge ve ülkelerin bankaları; yasal, meşru amaçlar için tesis edilmiş olan muhabir bankacılık ilişkisine büyük bir risk ve tehdit oluşturmaktadır.

Doğası gereği muhabir bankacılık ilişkisi dolaylı bir ilişkidir. Çünkü muhabir banka, diğer bir bankanın müşterisi adına işlem yapmaktadır. Muhabir banka, hizmet sunduğu kişi veya şirket hakkında ilk elden bir bilgi sahibi olmadığı gibi onların kimlik bilgilerini tespit etme olanağına da sahip değildir. Bu açıdan muhabir banka, sorumlu bankanın müşterisi için sahip olduğu bilgiyle yetinmek durumunda kalacaktır. Bu durum büyük bir kara para aklama potansiyeli doğurmaktadır. Ayrıca, sorumlu bankanın kara para aklanmasını önlemek için yeterli çaba göstermediği veya sorumlu bankanın bulunduğu ülkenin kara para aklanmasına karşı gevşek bir tutum takındığı durumda, muhabir bankanın kendi basına, kara para aklamayı önleme yönünde göstereceği tüm çaba da yetersiz kalacaktır.

2. Terörizmin Finansmanı Riski

Her ne kadar yasal finansal sistemin terörün finansmanı amacıyla kullanılmasının önlenmesi için ülkeler tarafından bazı tedbirler alınsa da, bankacılık sisteminin, halen terör örgütleri tarafından para göndermek amacıyla kullanıldığı açıktır. Bu noktada, terörün finansmanı açısından önem arz eden husus, kredi kartı, internet bankacılığı gibi yeni ödeme sistemleri ile dünyanın diğer ucuna kolaylıkla ve hızlı bir şekilde para transferinin mevcut olmasıdır.

Terör eylemlerinde kullanılmak üzere gerçekleşen para transfer işlemleri bankacılık sistemi aracılığıyla kolaylıkla yapılabilmektedir. Gerçekleştirilen para transferlerinin büyüklüğü terörün finansmanı açısından önemli değildir, çünkü terör örgütleri tarafından küçük tutarlı işlemler de yapılmaktadır.

FATF'in terörün finansmanına ilişkin 16 nci tavsiyesi kapsamında da; elektronik transferler ile ilgili olarak, ülkelerin, finansal kuruluşlarca gerçekleştirilen yurt içi ve yurt dışı fon transferleri ve bunlarla ilgili mesajlara ilişkin, havaleyi yapan kişinin isim, adres, hesap numarası gibi bilgilerinin (işlemin izini sürmeyi mümkün kılan) kayıt altına alınmasını sağlayacak gerekli önlemleri almaları gerektiği belirtilmiştir. Bu alınan bilgilerin, transfer veya ödemeler zincirindeki mesajlarda bulunması zorunludur. Ayrıca, havaleyi yapan kişinin bilgilerini tam olarak içermeyen şüpheli fon transferlerinin izlenmesi ve incelenmesi gerekmektedir.

Finansal sistemde gerçekleştirilen elektronik transferlerden, terörün finansmanı açısından şüpheli sayılabilecek özelliklere sahip işlemler aşağıdaki gibidir;

- Kimlik tespiti ve bildirim yükümlülüğü gerektirmeyecek şekilde eşik tutarın biraz altında düşük miktarlarda gerçekleştirilen elektronik transferler,
- Transferi gerçekleştiren veya adına işlem yapılan kişinin kimlik bilgilerinin belirtilmediği elektronik transferler,
- Fonların toplanmasının hemen ardından veya kısa bir süre sonra, söz konusu fonların yabancı kişilere gönderilmesi amacıyla kar amacı gütmeyen kuruluşların veya ticari ve bireysel hesapların kullanıldığı elektronik transferler,
- Üçüncü kişiler tarafından müşteri adına döviz üzerinden işlem yapılan elektronik transferler,
- Üçüncü kişiler tarafından, müşteri adına hiçbir ticari bağlantısı olmayan kişi veya ülkelerle gerçekleştirilen işlemler.

Ayrıca, elektronik transferler sırasında transferi yapan kişiye ait kimlik ve adres bilgilerinin tam olarak alınması ise, eğer kişi hakkında uluslararası bir terörün finansmanı araştırması yapılıyorsa gerekli olan bilgilere, uzun bir araştırma gerekmeksizin kolaylıkla ulaşılmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak; yurt içi veya yurt dışı gerçekleşen elektronik transferlere ilişkin bilgilerin kayıt altına alınması ve şüpheli transferlerin mali istihbarat birimlerine bildirilmesiyle, terör örgütü üyeleri arasında gerçekleştirilen transferlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Elektronik transfer işlemleri ile ilgili alınacak tedbirlerin arttırılmasıyla, bu sistemin terör örgütleri tarafından kullanımı zorlaştırılarak, yasal mali sistemin temiz kalması amaçlanmaktadır.

Diğer yandan, terör örgütleri tarafından da özellikle kredi kartı dolandırıcılığı finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile sıklıkla kullanılmaktadır. Kredi kartları açısından bu riskin ortadan kaldırılması amacıyla belli bir limitin üzerinde transfer edilen döviz ve paraya ilişkin bildirim zorunluluğu gibi bir uygulamanın kredi kartlarına da getirilmesi faydalı olacaktır.

E. 5549 SAYILI KANUN VE İLGİLİ MEVZUAT KAPSAMINDA BANKALARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat değerlendirildiğinde; gerçek kişiler, ticaret siciline kayıtlı tüzel kişiler, dernek ve vakıflar, sendika ve konfederasyonlar, siyasi partiler, yurt dışında yerleşik tüzel kişiler, tüzel kişiliği olmayan teşekküller ve kamu kurumları bankaların müşterileri arasında yer almaktadır.

Bankalar, Tedbirler Yönetmeliğinin 4/1 maddesinin (a) bendi gereğince yükümlü olarak belirlenmiştir. 5549 sayılı Kanun ile ilgili mevzuat kapsamında bankalar aşağıda belirtilen yükümlülüklerle tabidir.

- ✓ Müşterinin tanınması
- ✓ Şüpheli işlem bildirimi
- ✓ Şüpheli işlem bildiriminin ifşa edilmemesi
- ✓ Muhafaza ve ibraz
- ✓ Bilgi ve belge verme
- ✓ Uyum programı oluşturulması
- ✓ Devamlı bilgi verme
- ✓ Elektronik tebligat

Buna göre; “müşterinin tanınması yükümlülüğü” kapsamında, bankalar, 5549 sayılı Kanunun 3 ncü maddesi gereğince, *kendileri nezdinde yapılan veya aracılık ettikleri işlemlerde işlem yapılmadan önce, işlem yapanlar ile nam veya hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini tespit etmek ve gerekli diğer tedbirleri almak zorundadır.*

Müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar, Tedbirler Yönetmeliğinin üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

İlgili Yönetmeliğin 5/1 maddesi gereğince, bankalar;

- a) Sürekli iş ilişkisi tesisinde tutar gözetmeksizin,
- b) İşlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yetmiş beşbin TL veya üzerinde olduğunda,
- c) Elektronik transferlerde işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yedi bin beş yüz TL veya üzerinde olduğunda,
- d) Şüpheli işlem bildirimini gerektiren durumlarda tutar gözetmeksizin,
- e) Daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu konusunda şüphe olduğunda tutar gözetmeksizin, kimliğe ilişkin bilgileri almak ve bu bilgilerin doğruluğunu teyit etmek suretiyle,

müşterilerinin ve müşterileri adına veya hesabına hareket edenlerin kimliğini tespit etmek ve işlemin gerçek faydalanıcısının ortaya çıkarılması için gerekli tedbirleri almak zorundadır.

Bankalar ile müşterileri arasında **hesap açılması, kredi veya kredi kartı verilmesi, kiralık kasa** gibi hizmetler nedeniyle sürekli bir iş ilişkisi tesis edildiği görülmektedir. Tedbirler Yönetmeliğinin 3/1 maddesinin (i) bendinde, “sürekli iş ilişkisi” kavramına yer verilmiş ve niteliği itibarıyla devamlılık unsuru taşıyan iş ilişkisi olarak tanımlanmıştır.

Tedbirler Yönetmeliğinin “gerçek kişilerde uzaktan kimlik tespiti” başlıklı 6/A maddesinde, *asli faaliyet alanı ile ilgili mevzuatta müşteri ile yüz yüze gelinmeksizin kimliğinin doğrulanmasına imkân verecek yöntemlerle sözleşme kurulmasına cevaz verilmiş olması halinde, bankaların gerçek kişilerle sürekli iş ilişkisi tesisinde müşteri kimliğinin doğrulanması amacıyla uzaktan kimlik tespiti yöntemleri kullanılabileceği* düzenlenmiştir.

Diğer yandan; Tedbirler Yönetmeliğinin 3/1 maddesinin (f) bendinden, bankaların “finansal kuruluş” olarak tanımlandığı görülmektedir.

Bankaların “finansal kuruluş” olarak belirlenmesi nedeniyle, müşteri ile aralarındaki sürekli iş ilişkisi niteliğindeki iş ve işlemlerde, Tedbirler Yönetmeliği’nde düzenlenen aşağıdaki bazı ilave tedbirleri uygulaması gerekmektedir.

- Müşteriden iş ilişkisinin amacı ve mahiyeti hakkında bilgi alınması, (Tedbirler Yön. 5/3 maddesi)
- Müşteri tarafından beyan edilen adresin doğruluğunun ilgili fıkra da belirtilen belgelerle teyit edilmesi, (Tedbirler Yön. 6/3 maddesi)
- Müşterinin tüzel kişi olması durumunda, ilgili ticaret sicil memurluğu kayıtlarına başvurmak veya Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin veri tabanından sorgulama yapmak suretiyle kendilerine sunulan tescil belgelerinde yer alan bilgilerin güncelliğini ve doğruluğunu teyit edilmesi, (Tedbirler Yön. 7/5 maddesi)
- Müşterinin başkası hesabına hareket edilip edilmediğine ilişkin yazılı beyanının alınması, (Tedbirler Yön. 17/1 maddesi)
- Müşterinin ticaret siciline kayıtlı tüzel kişi olması durumunda, gerçek faydalanıcının tespitine yönelik olarak tüzel kişiliğin yüzde yirmibeş aşan hisseye sahip gerçek kişi ve tüzel kişi ortaklarının kimliğinin tespit edilmesi, (Tedbirler Yön. 17/A-2,7 maddesi)
- Müşterinin tüzel kişi ya da tüzel kişiliği olmayan teşekkül olması durumunda, bu teşekkülleri nihai olarak kontrolünde bulunduran gerçek kişi ya da kişilerin ortaya çıkarılması için gerekli tedbirler alınması, (Tedbirler Yön. 17/A-5 maddesi)
- Müşteriler tarafından gerçekleştirilen işlemlerin müşterilerinin mesleği, ticari faaliyetleri, iş geçmişi, mali durumu, risk profili ve fon kaynaklarına dair bilgiler ile uyumlu olup olmadığının devamlı olarak izlenmesi ve bilgi, belge ve kayıtların güncel tutulması; kimlik tespitine ilişkin alınan telefon ve faks numarası ile elektronik posta adresine ilişkin bilgilerinin doğruluğunun, risk temelli yaklaşım çerçevesinde gerektiğinde bu araçları kullanarak ilgiliyle irtibat kurulmak suretiyle teyit edilmesi. (Tedbirler Yön. 19/1 maddesi)

Diğer yandan; müşteri ile banka arasında sürekli iş ilişkisi tesisi akabinde gerçekleşen müteakip işlemlerde, örneğin hesap açıldıktan sonra 7.500 TL üzerinde eft işlemi gerçekleştirmek gibi, kimlik tespitinin nasıl yapılacağı Tedbirler Yönetmeliği’nin 16 ncı maddesi ve 5 no.lu MASAK Genel Tebliği’nde düzenlenmiştir. Buna göre; daha önce usulüne uygun olarak kimliği tespit

edilenlerin sürekli iş ilişkisi kapsamındaki yüz yüze yapılan ve kimlik tespitini gerektiren müteakip işlemlerinde, kimliğe ilişkin bilgiler alınarak yükümlüde bulunan bilgilerle karşılaştırılmalı ve karşılaştırma sonrasında ilgili evraka işlemi yaptıran gerçek kişinin ad ve soyadı yazılarak, imza örneği temin edilmelidir.

Bu kapsamda, ayrıca, Tedbirler Yönetmeliğinin “Müteakip işlemlerde kimlik tespiti” başlıklı 16 ncı maddesinde, “yüz yüze olmayan işlemler yapılmasını mümkün kılan sistemleri kullanarak gerçekleştirilen ve kimlik tespitini gerektiren müteakip işlemlerde müşteri kimliğinin doğrulanmasına ve kimlik tespiti kapsamındaki bilgilerin güncel tutulmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınacağı” düzenlenmiştir. Yönetmeliğin “Teknolojik risklere karşı tedbir alınması” başlıklı 20 nci maddesinde ise, “Finansal kuruluşlar ile finansal olmayan belirli iş ve meslekler yeni ve gelişen teknolojilerin kullanımının yeni dağıtım kanalları dâhil olmak üzere mevcut ürün ile yeni iş uygulamalarının getirdiği imkânların aklama ve terörün finansmanı amacıyla kullanılması riskine karşı özel dikkat göstermek ve bunu önlemeye yönelik uygun tedbirleri almak zorunda olduğu” hükme bağlanmıştır.

Yukarıda değinildiği üzere, Tedbirler Yönetmeliğinin 5/1 maddesinin (c) bendine göre, bankaların, **elektronik transferlerde** işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yedi bin beş yüz TL veya üzerinde olduğunda kimlik tespiti yapması gerekmektedir.

“Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü” kapsamında, bankalar, 5549 sayılı Kanunun 4/1 maddesi gereğince, *kendileri nezdinde veya aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheli gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemleri Başkanlığa bildirmek zorundadır.* Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğüne ilişkin esaslar Tedbirler Yönetmeliğinin dördüncü bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Tedbirler Yönetmeliğinin 27/2 maddesi gereğince, şüpheli işlemler yükümlüler tarafından tutar gözetilmeksizin Başkanlığa bildirilir. Şüpheli işlem bildirim; gerçek kişi yükümlünün bizzat kendisi, tüzel kişi yükümlünün kanuni temsilcileri, tüzel kişiliği bulunmayanların yöneticileri veya bunlar tarafından yetkili kılınanlar, uyum görevlisi atanan yükümlülerde ise bu görevliler tarafından yerine getirilmelidir. Yönetmeliğin 28/2 maddesinde ise, şüpheli işlemlerin, işleme ilişkin şüphenin olduğu tarihten itibaren en geç on iş günü içinde Başkanlığa bildirileceği düzenlenmiştir.

Ayrıca, 5549 sayılı Kanunun 4/2 maddesi gereğince, bankalar, *Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışında, işleme taraf olanlar dahil hiç kimseye açıklayamazlar.*

“Bilgi ve belge verme yükümlülüğü” kapsamında, 5549 sayılı Kanunun 7 nci maddesi gereğince, bankalar *Başkanlık ve denetim elemanları tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin her türlü ortamdaki kayıtları, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak vermek ve*

gerekli kolaylığı sağlamakla yükümlüdür. Bilgi ve belge verme yükümlülüğüne ilişkin esaslar Tedbirler Yönetmeliğinin beşinci bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Bankalar, “muhafaza ve ibraz yükümlülüğü” kapsamında ise, 5549 sayılı Kanunun 7 nci maddesi gereğince, *bu Kanunla getirilen yükümlülüklerle ve işlemlerine ilişkin her türlü ortamdaki; belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespiti ile ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle muhafaza ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etmekle yükümlüdür.* Muhafaza ve ibraz yükümlülüğüne ilişkin esaslar Tedbirler Yönetmeliğinin sekizinci bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

5549 sayılı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 2 nci maddesinin (ğ) bendinde “finansal grup” tanımına yer verilmiş ve *“merkezi Türkiye’de ya da yurt dışında bulunan bir ana kuruluşa bağlı veya bu kuruluşun kontrolünde bulunan, Türkiye’de yerleşik finansal kuruluşlar ile bunların şube, acente, temsilci ve ticari vekil ve benzeri bağlı birimlerinden oluşan grub”* olarak ifade edilmiştir. Finansal grubun mahiyeti, Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülüklerle Uyum Programı Hakkında Yönetmeliğin (Uyum Yönetmeliği) 3/A maddesinde detaylı olarak açıklanmıştır. Bu madde gereğince, bir ana kuruluş tarafından bir finansal kuruluşun; sermayesinin, asgari yüzde elli birine sahip olma şartı aranmaksızın, çoğunluğuna doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunması veya bu çoğunluğa sahip olunmamakla birlikte imtiyazlı hisselerin elde bulundurulması veya diğer hissedarlarla yapılan anlaşmalara istinaden oy hakkının çoğunluğu üzerinde tasarrufta bulunulması suretiyle veya herhangi bir suretle yönetim kurulu üyelerinin karara esas çoğunluğunu atayabilme ya da görevden alma gücünün elde bulundurulması, finansal kuruluşun ana kuruluşa bağlı veya ana kuruluşun kontrolünde bulunduğunu gösterir. Bu kapsamda, merkezi Türkiye’de ya da yurt dışında bulunan bir ana kuruluşa bağlı olan veya ana kuruluşun kontrolünde bulunan Türkiye’de yerleşik finansal kuruluşlar ile bunların şube, acente, temsilci ve ticari vekil ve benzeri bağlı birimleri, finansal grubu oluşturur. Ana kuruluşun finansal kuruluş olması halinde kendisi, aksi halde ana kuruluşa bağlı veya bu kuruluşun kontrolünde olan finansal kuruluşlardan biri ana finansal kuruluş olarak belirlenir.

Bankalar, 5549 sayılı Kanunun 5/1 maddesi kapsamında, *suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanının önlenmesi için, bu Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere gerekli uyumun sağlanması amacıyla, risk temelli bir yaklaşımla “uyum programı” oluşturmak ve bu kapsamda “uyum görevlisi” atamak zorundadır.*

Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülüklerle Uyum Programı Hakkında Yönetmeliğin (Uyum Yönetmeliği) 4/2 maddesi gereğince; finansal grup, grup seviyesinde bir uyum programı oluşturur. Bu durum, gruba bağlı her bir finansal kuruluşun grup seviyesinde belirlenen standart ve politikaları gözeterek ayrı bir uyum programı oluşturma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

Uyum Yönetmeliğinin 5/1 maddesi gereğince, bankalarca oluşturulacak uyum programının aşağıdaki tedbirleri içermesi gerekmektedir.

- a) Kurum politikası ve prosedürlerinin oluşturulması,
- b) Risk yönetimi faaliyetlerinin yürütülmesi,
- c) İzleme ve kontrol faaliyetlerinin yürütülmesi,
- ç) Uyum görevlisi atanması ve uyum birimi oluşturulması,
- d) Eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi,
- e) İç denetim faaliyetlerinin yürütülmesi.

Uyum Yönetmeliğinin 5/3 maddesine göre, finansal grubun uyum programı, yukarıda belirtilen tedbirlerin yanı sıra müşterinin tanınmasına, hesap ve işlemlere ilişkin bilgilerin grup içinde güvenli bir şekilde paylaşımına ilişkin politika ve prosedürlerin oluşturulmasına dair tedbirleri de içerir. Gruba bağlı finansal kuruluşların uyum programları da finansal grubun uyum programı gözetilerek hazırlanır ve uygulanır.

Uyum Yönetmeliğinin 7 nci maddesi gereğince, bankalar; uyum programı kapsamında, işletme büyüklüklerini, iş hacimlerini ve gerçekleştirdikleri işlemlerin niteliğini gözeterek, bir kurum politikası oluştururlar. Kurum politikası asgari düzeyde; risk yönetimi, izleme ve kontrol, eğitim ve iç denetim politikalarını, finansal gruplarda ise ayrıca grup içi bilgi paylaşımına ilişkin politikaları içerir. Kurum politikasının oluşturulmasında ulusal risk değerlendirmesi kapsamında belirlenen hususlar da dikkate alınır. İlgili Yönetmeliğin 10 ncu maddesi uyarınca, bankalar, kurum politikasına ilişkin taahhüt formlarını yönetim kurulu veya yetkisini devrettiği yönetim kurulu üye veya üyeleri tarafından imzalanması akabinde kurum politikasının onay tarihinden itibaren otuz gün içinde Başkanlığa gönderir. Kurum politikasının değişmesi halinde de otuz gün içinde taahhüt formları yeniden düzenlenerek Başkanlığa iletilir.

Öte yandan, Uyum Yönetmeliğinin 16 ncı maddesi gereğince, bankalar faaliyet izninin alınmasını müteakip otuz gün içinde uyum programının yürütülmesi amacıyla uyum görevlisi atarlar. Uyum görevlisi, yönetim kuruluna veya yönetim kurulunun yetkisini devrettiği bir veya birden fazla üyeye bağlı olacak şekilde, münhasıran kurum personeli olarak atanır. Bankalar, ayrıca, uyum programının yürütülmesi amacıyla uyum görevlisi için aranan şartları ve nitelikleri taşıyan bir uyum görevlisi yardımcısı atarlar. Uyum görevlisi yardımcısı, uyum görevlisine bağlı olacak şekilde münhasıran kurum personeli olarak atanır. Uyum görevlisi ve uyum görevlisi yardımcısına ilişkin taahhüt formu yönetim kurulu veya yetkisini devrettiği yönetim kurulu üye veya üyeleri tarafından imzalanarak, atanma tarihinden itibaren en geç on gün içerisinde Başkanlığa gönderilir.

Uyum Yönetmeliğinin 20/A ncı maddesi gereğince, finansal grup, grup seviyesindeki uyum programının yürütülmesi amacıyla ana finansal kuruluşun uyum görevlisini, finansal grup uyum görevlisi olarak belirler. Ana finansal kuruluşun uyum görevlisi yardımcısı ise finansal grup uyum görevlisi yardımcısı olarak belirlenir. Finansal grup uyum görevlisi ve yardımcısı, ana finansal kuruluşun yönetim kuruluna veya yönetim kurulunun yetkisini devrettiği bir veya birden fazla üyeye bağlı olacak şekilde atanır ve atamaya ilişkin olarak Yönetmeliğin 16 ncı maddesi hükümleri uygulanır.

Uyum Yönetmeliğinin 21 nci maddesi gereğince, bankalar; kurum politikası kapsamında, eğitim faaliyetlerinin işleyişi, gerçekleştirilmesinden kimlerin sorumlu olacağı, eğitim faaliyetlerine katılacak personelin ve eğiticilerin belirlenmesi, yetiştirilmesi ve eğitim yöntemleri gibi hususları içerecek bir eğitim politikası oluştururlar. Finansal grubun eğitim politikası; asgari olarak finansal grup seviyesinde kurum politikası ve prosedürlerinin oluşturulması, risk yönetimi, izleme ve kontrol faaliyetlerinin yürütülmesi ile grup içi bilgi paylaşımına ilişkin konuları içerecek şekilde hazırlanır ve eğitim konuları bu kapsamda belirlenir. Bankalar, uyguladıkları eğitim faaliyetlerine ilişkin, ilgili Yönetmeliğin 24/1 maddesinde belirtilen bilgi ve istatistikleri, takip eden yılın Mart ayının sonuna kadar uyum görevlisi vasıtasıyla Başkanlığa bildirir. Bankalarca gönderilen eğitim istatistikleri, herhangi bir eğitim faaliyeti gerçekleştirilmemesi, düzenlenen eğitim sayısının az olması (örneğin birer adet), eğitim verilen personel sayısının (acente/şube çalışanı dahil) tüm çalışan sayısına oranla düşük olması, eğitim yöntemi (eğitimlerin yalnızca uzaktan verilmesi) gibi hususlar bakımından Başkanlıkça değerlendirilir ve değerlendirme sonucuna göre işlem tesis (uyum denetimi kapsamına alınması, farkındalığı artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi gibi) edilir.

Uyum Yönetmeliğinin 26 ncı maddesi gereğince, bankalar; uyum programının bütününe etkinliği ve yeterliği hususunda yönetim kuruluna güvence sağlamak amacıyla iç denetim faaliyetleri yürütür. Bankaların iç denetim faaliyetleri, iç denetim birimleri ya da teftiş kurulu tarafından yerine getirilir. Finansal grubun iç denetimi ise ana finansal kuruluşun ilgili birimince gerçekleştirilir. Yönetmeliğin 28 nci maddesine göre, iç denetim faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin olarak, bankanın yıllık işlem hacmi, toplam personel sayısı ve toplam şube, acente ve benzeri bağlı birimlerinin sayısı, denetlenen şube, acente ve benzeri birimlerin sayısı, bu birimlerde yapılan denetimlerin tarihleri, toplam denetim süresi, denetimde çalıştırılan personel ve denetlenen işlem sayısına ilişkin bilgileri içeren istatistikler, takip eden yılın Mart ayı sonuna kadar uyum görevlisi tarafından Başkanlığa bildirilir. Bankalarca gönderilen iç denetim istatistikleri, iç denetim yapılmaması, yalnızca Genel Müdürlük birimleri nezdinde denetim gerçekleştirilmesi, şube ve acente denetimi yapılmaması, denetlenen işlem hacminin, müşteri sayısının toplam portföye oranının düşük olması gibi hususlar bakımından Başkanlıkça değerlendirilir ve değerlendirme sonucuna göre işlem tesis (uyum denetimi kapsamına alınması, farkındalığı artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi gibi) edilir.

“Devamlı bilgi verme yükümlülüğü” kapsamında, bankalar, 5549 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi gereğince, taraf oldukları veya aracılık ettikleri işlemlerden Bakanlıkça belirlenecek tutarı aşanları Başkanlığa bildirmek zorundadır.

“Elektronik tebligat yükümlülüğü” kapsamında, 5549 sayılı Kanunun 9/A maddesi gereğince, bankalarca, 5549 sayılı Kanun ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanması kapsamında yapılacak tebligatların, 7201 sayılı Tebligat Kanununun 7/A maddesinde düzenlenen elektronik tebligata ilişkin usullere bağlı olmaksızın, elektronik ortamda tebliğ edilmesi ve tebligata elektronik ortamda cevap verilmesi gereklidir.

Müşterinin tanınması yükümlülüğü, şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü, 5549 sayılı Kanunun 5 nci maddesinde düzenlenen yükümlülükler, devamlı bilgi verme ile elektronik tebligat yükümlülüklerine uyulmaması halinde Başkanlığımızca banka nezdinde idari para cezası tatbik edilmektedir. Bilgi ve belge vermeme, şüpheli işlem bildiriminin ifşa edilmesi, muhafaza ve ibraz yükümlülüğünün ihlali halinde ise sorumlular hakkında adli yaptırım uygulanmaktadır.

F. BANKALARIN FATF TAVSİYELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele etmek ve mali sistemin bu amaçla kullanılmasını önlemek amacıyla yürütülen uluslararası girişimler aklama/TF ile mücadelede son derece önemlidir. Bu girişimlerin temel hedefi ülkelere bu mücadelede yön çizmek ve uluslararası işbirliğini sağlamaya çalışmaktır. Mali kurumlar dolayısıyla bankalara bu kapsamda getirilen yükümlülüklerin temel çerçevesini aşağıdaki başlıkların oluşturduğunu söylemek mümkündür.

- Müşterini tanı politikaları oluşturma ve uygulama,
- Şüpheli işlemleri analiz etme, bildirimde bulunma ve gizliliğini sağlama,
- Dahili politika, prosedürler ve kontrolleri ihtiva eden mücadele programları oluşturma ve uygulama,
- Kayıtları muhafaza etme,
- Bilgi ve belge verme.

Aklama/TF suçlarında gerek ülkemizde gerekse de uluslararası mevzuatta bankaların araç olarak kullanıldığı açıktır. AB Direktiflerinde, FATF Tavsiyelerinde, Wolfsburg Prensiplerinde, Basel Komitesi bildirelerinde, BM ve Avrupa Konseyi Sözleşmelerinde ve de Egmont Grubu düzenlemelerinde bankacılık sisteminin suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine yönelik ilkeler yer almaktadır. Anılan uluslararası organizasyonlarca bankacılık sistemine bu kadar önem verilmesinin nedeni bankacılık sisteminin finansal piyasalardaki ağırlığıdır.

G. BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜK DENETİM İSTATİSTİKLERİ

2019 yılı MASAK Faaliyet Raporu'na göre, Bankalar tarafından 2017 ile 2019 yıllarında Başkanlığımıza gönderilen ŞİB sayıları aşağıdaki gibidir. Tablodan da görüldüğü üzere, Başkanlığımıza en çok ŞİB gönderen yükümlü grubu bankalardır ve bu sayı sonraki yıllarda da artış göstermiştir.

Yükümlü	2017	2018	2019
Bankalar	159.076	195.803	174.764

2019 yılı MASAK Faaliyet Raporu'na göre, ŞİB gönderen banka sayısının 2017 ile 2019 yıllarındaki dağılımı tablodaki gibidir.

Yükümlü	2017	2018	2019
Bankalar	32	34	35

Bankalar, ayrıca, finans sektörü içerisindeki yüksek payları ve sundukları hizmetler nedeniyle aklama/TF bakımından barındırdığı riskler dolayısıyla uyum denetimleri kapsamında denetlenmektedir. 2017-2019 yılları arasında gerçekleştirilen yükümlülükler uyum denetimlerine ilişkin istatistiki bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Yükümlü	2017	2018	2019
Bankalar	24	6	1

H. TESPİT VE ÖNERİLER

Ülkemizde finans sektörünün temelinde bankalar bulunmaktadır. Bu sebeple aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede en önemli araçlar da bankalardır. Çünkü gerek suç gelirlerinin aklanmasında gerekse terörizmin finansmanı kapsamında fonların bir yerden başka bir yere transferinde çoğunlukla bankalar kullanılmaktadır.

Bu kapsamda, bankalara 5549 sayılı Kanun ile sekiz farklı yükümlülük getirilmiştir. Bunlar; müşterinin tanınması, şüpheli işlem bildirim bildirimi, eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri ile ilgili yükümlülükler, devamlı bilgi verme, bilgi ve belge verme, muhafaza ve ibraz ile elektronik tebligat yükümlülükleridir.

Bankaların; eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri ile ilgili yükümlülükler, bilgi ve belge verme, muhafaza ve ibraz ile elektronik tebligat yükümlülüklerine uyum konusunda sıkıntı olmadığını söylemek mümkündür.

Ayrıca, bankalarca 5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat kapsamında, müşterinin tanınması yükümlülüğüne de titizlik gösterildiği bilinmektedir. Bu konuda bankaların kurumsallaşmış yapılarının da etkili olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim son yıllarda yapılan denetimlerde bankalarda müşterinin tanınması hususunun artık bir sorun teşkil etmediği görülmüştür. Bazı denetimlerde idari para cezası uygulanması gerektiği sonucu çıksa da, genel olarak ihlallerin bireysel personel hatalarından veya mevzuatta yer alan bazı hususların pratikle uyuşmamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Ancak, bankacılık yüz yüze yapılmayan işlemlerin yoğun olarak gerçekleştiği bir sektördür. Bu sebeple, her ne kadar yükümlülükler genel olarak riayet edildiği görülse de, bankaların, Tedbirler Yönetmeliğinin “Müteakip işlemlerde kimlik tespiti” başlıklı 16 ncı, “Teknolojik risklere karşı tedbir alınması” başlıklı 20 nci maddelerindeki tedbirlere riayet etmesi önem arz etmektedir.

Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü kapsamında, 2019 yılı ŞİB istatistiklerine bakıldığında, bankalardan alınan ŞİB sayısı 174.764’tür. MASAK’a gönderilen ŞİB’lerin en önemli kaynağı bankalardır. Kimlik tespiti yükümlülüğü için hangi bilgi ve belgelerin alınacağı net olarak belirlenmekle birlikte, şüpheli işlem bildirimi yükümlülüğü için aynı şeyleri söylemek zordur.

Şüpheli tanımının sübjektif özelliği net bir tanım yapılmasını zorlaştırmakta, inisiyatif büyük ölçüde bankada kalmaktadır. Bu güçlük Başkanlığımızın da dikkatini çekmiş ve sorunun giderilmesine yönelik olarak Başkanlığımızca 25.08.2014 tarihinde bankalara yönelik “şüpheli işlem bildirim rehberi” yayımlanmıştır. Rehber’de; bankaların suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanında araç olarak kullanılmaları riskine karşı ortak bir tutum, anlayış ve işbirliği içerisinde olmalarının sağlanması ve şüpheli işlemlerin tespitinde bankalara yardımcı olunması amacıyla “müşteri profili”, “işlemler”, “finansal işlemler”, “terör örgütleri ile bağlantısından şüphelenilen kişiler veya riskli ülkelerle gerçekleştirilen işlemler” ve “kar amacı gütmeyen kuruluşlar” özelinde şüpheli işlem tipleri belirlenmiştir. Söz konusu şüpheli işlem tipleri rehber mahiyetinde olup, şüpheli veya şüpheliyi gerektirecek makul bir sebebin olup olmadığının değerlendirilmesinde bunların bankalara yardımcı olması amaçlanmıştır.

Bankaların doğru, güvenilir ve kaliteli ŞİB üretmeleri için; bilgili bir uyum görevlisine, yeterli bir uyum birimine, iyi çalışan bir AML/CFT yazılımına ve personele etkin bir eğitim verilebilmesi için yeterli kaynağa ihtiyaçları vardır. Burada önemli olan husus, bir bankanın verdiği hizmetlerin aklama ve terörizmin finansmanı açısından taşıdığı riskleri doğru değerlendirmesidir. Risklerin doğru değerlendirilmesi, bu suçlarla mücadelede daha az kaynakla daha verimli sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.

Bankaların aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede üzerine düşen her türlü görevi yerine getirmesi kanuni zorunluluktan öte, bir bankanın kendi prestiji açısından da önemlidir. Şöyle ki, eğer bir bankanın adı aklama ya da terörizmin finansmanı ile anılırsa yahut bu amaçla kullanıldığı tespit edilirse, bu durum bankanın toplumun gözünde olumsuz bir imaja sahip olmasına sebep olmaktadır. Toplumun bankaya olan güveni azalmakta ve bu da bankanın büyük bir fon kaybetmesine sebep olabilmektedir. Bu yüzden, bankaların söz konusu yükümlülüklerine azami özen göstermesi gerekmektedir.

Sonuç olarak; bankalar, 5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat ile getirilen yükümlülüklerle uyum konusunda diğer finansal kuruluşlara oranla iyi durumda görülse de, aklama ve terörizmin finansmanı konusunda daha büyük riskler barındırması dolayısıyla düzenli olarak denetlenmesi gereken bir yükümlü grubudur.